יוגנט און די יידישע פּרעסע

פֿון דוד־הירש ראָסקעס
בראַנדײַס אוניווערסיטעט

דער מחבר פֿון דעם אַרטיקל איז דער רעדאַקטאָר פֿון „יוגנטרוף". ער איז געבוירן געוואָרן אין מאָנטרעאָל מיט 18 יאָר צוריק, און האָט גראַדואירט די מאָנטרעאָלער יידישע שולן און מיטלשול. טיילן פֿון דעם אַרטיקל האָט דער מחבר געלייענט ווי אַ רעפֿעראַט אויף דעם סימפּאָזיום פֿון דעם „יוגנטרוף" ־ צוזאַמענפֿאָר אין חודש דעצעמבער אין ניו יאָרק. די אַנדערע אָנטיילנעמערס אין דעם סימפּאָזיום זײַנען געווען משה עלבוים פֿון „פֿאָרווערטס" און וואָלף יונין פֿון „טאָג־מאָרגן דזשורנאַל". דוד־הירש ראָסקעס איז איצט אַ תלמיד אין בראַנדײַס־אוניווערסיטעט און אַ לערער אין דער אַרב. רינג שול אין באָסטאָן.

אין פּרקי אבות האָב איך געלערנט: אַל תדין את חברך עד שתגיע למקומו — זאָלסט ניט משפּטן דײַן חבר ביז דו אַליין קומסט ניט אויף זײַן אָרט. דעריבער האָב איך באַשלאָסן אַז דער סאַמע יושרדיקסטער צוגאַנג וואָס איך קען אָננעמען, איז זיך פֿאָרצושטעלן וואָס איך וואָלט געטאָן ווען איך בין דער רעדאַקטאָר פֿון אַ יידישער טאָגצײַטונג.

בײַ הײַנטיקן טאָג עקסיסטירן בלויז דרײַ יידישע טאָגצײַטונגען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן: דער פֿאָרווערטס, דער טאָג־מאָרגן־זשורנאַל און די מאָרגן־פֿרײַהייט. די עלטסטע און גרעסטע אין טיראַזש, דער „פֿאָרווערטס", פֿלעגט זײַן מיליטאַנטיש־סאָציאַליסטיש, אַנטי־קלעריקאַל, און אַנטי־ציוניסטיש. אָבער דער „פֿאָרווערטס" האָט זיך געביטן. בשעת דעם דריטן חורבן האָט ער אָנגענומען אַ פֿרײַנדלעכן צוגאַנג צו ציוניזם, וואָס דאָס איז פֿאַרשטאַרקט געוואָרן נאָך דער גרינדונג פֿון דער מדינה.

די אָריענטירונג פֿונעם „טאָג" איז תמיד געווען ציוניסטיש־נאַציאָנאַליסטיש. זינט 1953, ווען דער „טאָג" האָט זיך צונויפֿגעגאָסן מיטן „מאָרגן־זשורנאַל", האָט דער „טאָג" אויך אָנגענומען אַ בפֿירושן רעליגיעז־טראַדיציאָנאַליסטישן כאַראַקטער. איצט איז ער די איינציקע טאָגצײַטונג מיט וועלכער אַ טייל פֿון דער יידיש־רעדנדיקער אָרטאָדאָקסיע פֿילט זיך נאָענט. אין ביידע צײַטונגען שרײַבן באַרימטע פּובליציסטן און פּאָעטן, און במילא געפֿינט מען דאָרטן וואָגיקע עסייען, וואָס געוויינטלעך זעט מען זיי ניט אין קיין טאָגצײַטונג.

די „מאָרגן־פֿרײַהייט" איז אַ פּאַרטיי־זשורנאַל, און במילא האָט זי נאָר אַ צוצי פֿאַר אידעיִש־נאָענטע מענטשן.

נו, גיב איך אַ קוק אויף די דאָזיקע דרײַ צײַטונגען, און איך קלײַב אויס איינע פֿון זיי — איך וויל ניט אויסזאָגן דעם סוד וועלכע. איך ווער איר נײַער שעף־רעדאַקטאָר.

איידער וואָס־ווען, באַקען איך זיך מיט מײַנע מיטאַרבעטערס און כ'בלײַב שטיין געפּלעפּט. ס'רוב פֿון זיי זײַנען גענוג אַלט צו זײַן מײַנע זיידעס. ד"ר שיקל פֿישמאַן, אין זײַן בוך „יידיש אין אַמעריקע", גיט אָן אַז דער דורכשניטלעכער עלטער פֿאַר יידישע זשורנאַליסטן איז 69 יאָר. דעריבער פֿאַרלאָז איך זיך גלײַך אַ באָרד, כדי איך זאָל ניט אויסזען אַזוי יונג אַנטקעגן זיי.

אַזוי ווי איך בין אַ גרויסער אָנהענגער פֿון חשבון־הנפֿש, רוף איך צונויף די גאַנצע רעדאַקציע, מיט די זעצערס און סעקרעטאַרן אַרײַנגערעכנט, און איך רעד צו זיי כּהאי לשנה:

„חשובע פֿרײַנד. איך, דוד־הירש בן יהודה־לייב, בין הײַנט געוואָרן דער רעדאַקטאָר פֿון אונדזער ליבער צײַטונג. איר דאַרפֿט זיך גאָרניט זאָרגן — כ'וועל קיינעם ניט אָפּזאָגן פֿון זײַן פּאָסטן. דאָס מיינט אָבער ניט אַז איך וועל ניט פּרוּוון אײַנפֿירן שינויִים, סײַ אין דער פֿאָרעם, סײַ אינעם אינהאַלט פֿון אונדזער צײַטונג.

„ווי איר ווייסט, האָט אונדזער פּרעסע גרויסע פֿאַרדינסטן. מער ווי וועלכער עס איז געזעלשאַפֿטלעכער כּוח, האָט די יידישע פּרעסע געווירקט ווי אַ וועגווײַזער פֿאַרן לייענער אין זײַן נײַער אַמעריקאַנער היים. פּאַראַלעל מיט דער אַמעריקאַניזיר־פֿונקציע איז געגאַנגען די פֿונקציע צו העלפֿן בויען יידישע אינסטיטוציעס אין אַמעריקע. אין די 30ער יאָרן איז די יידישע פּרעסע געווען דער כּוח, וואָס איז געשטאַנען הינטער דער גרויסער פּראָטעסט־באַוועגונג קעגן היטלעריזם. אונדזער פּרעסע האָט געהאָלפֿן ווירקן אויף דער אַמעריקאַנער רעגירונג צו שטיצן די גרינדונג פֿון מדינת ישראל. די יידישע פּרעסע האָט געהאָלפֿן שאַפֿן אַ יידישע עפֿנטלעכע מיינונג, און עד היום פֿילט זי אָן „מעדיסאָן סקווער גאַרדן" פֿאַר יידישע אסיפֿות.

„אונדזער פּרעסע האָט געדרוקט און דרוקט נאָך אַלץ גוטע פּאָעזיע און ראָמאַנען; זי האָט געדרוקט אַ סך מאַטעריאַל וועגן אַמעריקאַנער געשיכטע און וועגן וויסנשאַפֿט, ווי אויך ערנסטע אַנאַליזן פֿון יידישע געשעענישן.

„די טאָגפּרעסע האָט תמיד געדינט די אינטערעסן פֿון די יידישע מאַסן. כאָטש אונדזערע זשורנאַליסטן האָבן געקענט גוט יידיש און זײַנען געווען געבילדעטע מענטשן, האָבן זיי אָפֿט מאָל ניט דערשאַצט די אינטעליגענץ און וויסן פֿון יידישן לייענער. אַזוי אַרום האָט די טאָגפּרעסע גענוצט „פּאָטייטאָ־יידיש", אַ דעגראַדירנדיקער געמיש פֿון יידיש און ענגליש. דערצו האָט די אַמעריקאַנער יידישע פּרעסע אַלע מאָל גענוצט אַ פֿאַרעלטערטן, דײַטשמערישן אויסלייג פֿונעם 19טן יאָרהונדערט, נאָך דעם ווי כּמעט אַלע יידישע פּובליקאַציעס אויף דער גאָרער וועלט האָבן אויפֿגעהערט צו באַנוצן די דאָזיקע אָרטאָגראַפֿיע. די ביטול־באַציִונג צו יידיש האָט זיך אַרויסגעוויזן אויך אויף אַן אַנדער אופֿן. די יידישע פּרעסע האָט זיך אָפּגעזאָגט צו קעמפֿן פֿאַר איין ציל — דער ציל פֿון יידיש־לאָיאַליטעט. בײַ פֿאַרשידענע צײַטן האָט זיך די אָדער יענע צײַטונג אָנגענומען פֿאַר סאָציאַליזם אָדער ציוניזם, אָדער קאָמוניזם, פֿאַר פֿרומקייט, אַמעריקאַניזאַציע אָדער אַנטי־קלעריקאַליזם. פֿאַר יידישיזם האָבן געקעמפֿט בלויז איינצלנע שרײַבערס; יידישיזם איז קיין מאָל ניט געוואָרן די אָפֿיציעלע פּאָליטיק פֿון קיין איין יידישער טאָגצײַטונג.

„די יידישע לייענערשאַפֿט איז תמיד געווען אַן אימיגראַנטישע. ניט נאָר זײַנען די לייענערס און אַבאָנענטן פֿונעם אימיגראַנטן־דור, נאָר די פּובליציסטן אַליין אויך. די גראַדואַנטן פֿון די יידישע וועלטלעכע שולן זײַנען ניט געוואָרן קיין לייענערס פֿון דער יידישער פּרעסע. וועגן דעם שרייבט י. חײַקין אין זײַן בוך „יידישע בלעטער אין אַמעריקע", נ. י., 1946:

> די יידישע צײַטונגען האָבן אין די בעסטע יאָרן פֿון זייער מאַכט און השפּעה, באַקעמפֿט די איינציקע דערציִונגס־באַוועגונג, וואָס האָט זי געקענט — זאָל זײַן אין אַ זייער באַגרענעצטער מאָס — באַזאָרגן מיט אַן אַמעריקאַנער נאָכוואוקס פֿון לייענערס און שרײַבערס. נאָר דער עגאָאיסטישער קורצזיכטיקער קוק פֿון „נאָך אונדז — מעג דער מבול קומען!" — האָט געקענט גורם זײַן אַזאַ זעלבסטמערדערישע באַציִונג צו דער שול־באַוועגונג מצד די דאָזיקע צײַטונגס־מנהיגים.

„און איצט", — רעד איך ווײַטער צו די מיטאַרבעטערס פֿון מײַן צײַטונג — „וויל איך ציטירן פֿון בן־ציון גאָלדבערגן אין

„טאָג־מאָרגן־זשורנאַל” פונעם 12טן דעצעמבער, 1966 :

אויפן לייענער פון דער ייִדישער צײַטונג דאַרף מען קוקן ניט אַזוי קוואַנטיטאַטיוו ווי קוואַליטאַטיוו, ניט אַזוי וויפל לייענערס, ווי וואָסערע לייענערס. די ייִדישע פרעסע וואָלט הײַנט געהאַט אַ בעסערע מערכה ווען זי וואָלט זיך מער אָפּגעגעבן מיט דער קוואַליטעט־לייענערשאַפט, זיך רעכענען מער מיט דעם בעסערן לייענער, ניט נעמען אים אויף זיכער. די יונגע לייענערס — מען וויל נאָר וויסן וויפל זיי זײַנען. וויל מען, אָדער האָלט מען בײַ טאָן עפּעס פאַר זיי? זיך פאַרבינדן מיט זיי, באַדינען זיי אין די אינטערעסן וואָס זיי האָבן?

אַזוי וועל איך זיך אַראָפּרעדן פון האַרצן פאַר מײַנע מיטאַרבעטערס אין דער צײַטונג. אָבער בלײַבן בײַ סתם רייד וועט עס ניט. אויפן צווייטן טאָג וועל איך זיך זען מיטן אַרויסגעבער פון דער צײַטונג. איך וועל זיך פרײַנדלעך באַגריסן מיט אים און כ׳וועל אים פּרוּוון אײַנרעדן, ער זאָל אַרײַנלייגן נאָך פופציק טויזנט דאָלאַר אין מײַן פאַרבעסער־פּראָגראַם.

— ליבער חבר ראָסקעס — וועט ער מיר זאָגן — איר דאַרפט וויסן, אַז אײַער צײַטונג וועט אַרײַנברענגען גאָר ווייניק פּראָפיטן. ווען איך וויל, קען איך אינוועסטירן מײַנע פאַרמעגנס אין אַ בעסערן געשעפט און פאַרדינען דערפון אַ מאַיאָנטעק מיטן געלט. איך טו דאָס אָבער ניט, ווײַל איך בין עמאָציאָנעל צוגעבונדן צו אײַער צײַטונג. אָבער איצט בעט איר בײַ מיר אַן אוממעגלעכע זאַך — אַז כ׳זאָל אַרײַנלייגן נאָך טויזנטער. דאָס איז דער גאַנצער ריווח מײַנער! חבר ראָסקעס, אַזוי פירט מען ניט קיין געשעפטן.

— איך פאַרשטיי אײַך זייער גוט, חבר אַרויסגעבער — וועל איך ענטפערן — איך קען אײַך טאַקע ניט צוזאָגן אַז די פופציק טויזנט דאָלאַר וועלן ניט גיין אין ניוועץ. איך ווייס פּונקט אַזוי גוט ווי איר אין וואָס פאַר אַ שווערן פינאַנציעלן מצב די ייִדישע פרעסע געפינט זיך בײַ הײַנטיקן טאָג. אָבער איין זאַך קען איך אײַך יאָ צוזאָגן, אַז מיר וועלן די קאָנקורענץ לאָזן ווײַט פון הינטן. אונדזער צײַטונג וועט ווערן אַזוי פּאָפּולער, אַז די לייענערס פון די אַנדערע צוויי צײַטונגען וועלן באַלד אַריבערקומען צו אונדז.

מיט אַזאַ „סיילזפּיטש” וועל איך אים איבעררעדן. איך וועל פאַרלאָזן זײַן אָפיס מיט אַ טשעק פאַר פופציק טויזנט דאָלאַר.

אויפן דריטן טאָג וועל איך זיך זען מיט מײַנע זעצערס. כ׳וועל זיי אויפקלערן אַז פּונקט אַזוי ווי די ייִדישע פרעסע האָט ניט פאַרלוירן קיין איינציקן לייענער ווען זי האָט אויפגעהערט אויסלייגן „קלאַססען” מיט צוויי סמכן, „וויא” מיט אַן אַלף, און „אַללע” מיט צוויי למדס, אַזוי וועט קיין איין לייענער ניט אַוועקפאַלן אויב מע וועט אָפּשאַפן דעם שטומען עין, דעם שטומען אַלף און דעם שטומען „ה”. איך וועל זיי ציטירן דאָס וואָס לייוויק האָט געשריבן אין „טאָג” מיט צען יאָר צוריק: „וואָס עס פעלט אונדז איז טאַקע איינהייטלעכקייט. אין דער אָ פליכט פון גאַנצקייט גייט עס. ניט אין קאַפּריז, ניט אין אינטעליגענטישקייט; ניט אין לומדות גייט עס, נאָר אין פּשוטער חשיבות צו אונדזער לשון”.

מײַן בקשה צו די זעצערס איז אַז זיי זאָלן אָננעמען די אָרטאָגראַפיע פון כמעט אַלע ייִדישע צײַטשריפטן און ביכער איבער דער וועלט. די פולע תקנות וועט מען קענען דורכפירן נאָך עטלעכע יאָר, ניט גלײַך אויף אַ מאָל. פאַרשטייט זיך, אַז מײַנע זעצערס וועלן מסכים זײַן דערצו, ווײַל זיי זײַנען אינטעליגענטע ייִדן, וואָס ווילן דאָס בעסטע פאַר זייער צײַטונג.

מיט די פופציק טויזנט דאָלאַר וועל איך טאָן דאָס ווײַטערדיקע: ערשטנס וועל איך באַשטעלן קנעפּלעך מיט דער ייִדישער אויפשריפט: „מיר באַמיִען זיך מער”. די קנעפּלעך וועלן מיר אַרויסשיקן צו אַלע אַבאָנענטן, סײַ פון דער צײַטונג, סײַ פון די קאָנקורענץ־צײַטונגען. דערצו וועל איך אָנשטעלן נאָך דרײַ מענטשן צו אַרבעטן אין דער רעדאַקציע. איינעמס אַרבעט וועט זײַן צו באַשטעטיקן און צו פאַרריכטן די פרעסע־מעלדונגען וואָס ווערן אַרײַנגעשיקט און די אַרטיקלען וואָס ווערן געשריבן פון די אַנדערע רעדאַקציע־מיטגלידער. למשל, ווען איין מיטאַרבעטער שרײַבט אַן אַרטיקל וועגן דעם אַז אין אַמעריקאַנער עראָפּלאַנען קען מען ניט באַקומען קיין כשר עסן, זאָל יענער אָנקלינגען אין די הויפּט־עראָפּלאַן־געזעלשאַפטן און אויסגעפינען צי דאָס איז טאַקע אמת.

דער צווייטער וועט זײַן אַ מין וויסנשאַפט־רעדאַקטאָר. אויף דעם דאַרף מען אַנגאַזשירן אַ מענטשן וואָס איז באַקאַנט סײַ מיט דער פיזישער און ביאָלאָגישער וויסנשאַפט, סײַ מיט די סאָציאַלע וויסנשאַפטן. ער וועט האָבן אַ שטענדיקן רובריק, כדי די גאַנצע וועלט און אירע פּראָבלעמען זאָלן געפינען אַן אָפּשפּיגלונג אין דער הײַנטיקער ייִדישער פרעסע.

דער דריטער וועט האָבן די סאַמע וויכטיקסטע אַרבעט. ער וועט, פאַרשטייט זיך, מוזן זײַן אַ געוועזענער מיטגליד פונעם יוגנטרוף. ער וועט ווערן דער רעדאַקטאָר פונעם נײַעם „קול מבשר”, אַ ספּעציעלע וועכנטלעכע בײַלאַגע צו מײַן צײַטונג. די בײַלאַגע וועט יאָ ווערן געדרוקט מיט די תקנות פון אייַנהייטלעכן אויסלייג און וועט ניצן אַן עכטן קולטור־ייִדיש. דער אינהאַלט וועט זײַן צוגעפּאַסט צו יונגע אַמעריקאַנער־דערצויגענע לייענערס. אַנשטאָט צו זײַן אָנגעפילט מיט סענטימענטאַלע באַשרײַבונגען פון דער „אַלטער היים”, מיט מעלאָדראַמאַטישע מעשיות וועגן געמישטע חתונות, געגטע פרויען און ניט־געטרײַע מענער, וועט די בײַלאַגע פּרוּוון געבן אַן איבערבליק אויפן אַמעריקאַנער ייִדישן קיבוץ ווי אויך אויף וויכטיקע ייִדישע דערשײַנונגען אין דער וועלט בכלל. אין דעם נײַעם „קול מבשר” וועלן אויך אַרײַנגיין אינטערוויוען מיט וויכטיקע ייִדישע פּערזענלעכקייטן, רעצענזיעס פון פילמען און קונסט־אויסשטעלונגען און קריטישע באַשרײַבונגען פון ייִדישן לעבן אין פאַרשיידענע שטעט איבערן לאַנד.

איך זאָג ניט אַז די אַלע אָנשטרענגונגען וועלן ברענגען משיחן. אָבער ווען איך בין דער רעדאַקטאָר פון אַ ייִדישער טאָג־צײַטונג, וואָלט מיר איין זאַך געווען קלאָר: אַז אויב די פאָרעם און דער אינהאַלט פון דער ייִדישער טאָגפּרעסע וועט זיך ניט בײַטן, וועט די לייענערשאַפט סוף־כל־סוף אויסשטאַרבן און קיין פאַרטרעטערס וועלן ניט זײַן. ווי אַ רעדאַקטאָר וואָלט איך, פאַרשטייט זיך, געוואָלט אָנהאַלטן און אַנטוויקלען די צײַטונג, און דאָס קען מען נאָר טאָן דורך מאָדערניזאַציע און דורך אַ נײַער אָריענטירונג.

נאָר וואָס אַרויס אַ נייע פּלאַטע
מיט ייִדישע פאָלקס־און קונסט־לידער
„אין פרייד און אומעט”
געזונגען פון
סאָניע ליזאַראָן
לידער פון
איציק מאַנגער, מ. געבירטיק, ה. רויזנבלאַט,
א. לוצקי, ז. שניאור, א״א
פּרייז: — $5.00
צו באַקומען אין אָפיס פון בילדונגס־אָפּטיילונג פון אַרבעטער־רינג, 175 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק 100002.